
LİZBON ANLAŞMASI YÜRÜRLÜKTE - 21 ARALIK 2009

Deniz ALTINBAŞ

12.04.2009

1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması, neredeyse 10 senelik zor bir sürecin sonucu. 2005 yılında Fransa ve Hollanda'da, halk oylamaları sonucunda reddedildiğinde, ismi Avrupa Anayasası olan belge, AB içinde sayısız tartışmalara ve krizlere neden oldu.

Belgenin, tehlikeye girmemesi için halk oylamalarını yasaklayacak kadar, ya da kabul etmeyen ülkeleri AB'den çıkarmakla tehdit edecek kadar AB'yi demokrasiden uzak, sert tedbirler almaya iten önemi nedir?

Lizbon Anlaşmasının başlıca amacı karar alma sürecinin hızlandırılmasıdır. Üye sayısı arttıkça karar mekanizmalarında yavaşlamaların, hatta kilitlenmelerin yaşanacağı ileri sürülmüştü. Bu anlaşma ile getirilen yeni uygulamanın adı çifte çoğunluk sistemi. 2014 yılında başlayacak olan bu sistemde kararlar alınırken üye ülkelerin % 55'inin, toplam nüfusun ise % 65'inin oyu gerekli olacaktır. Vergi, bütçe ve dış politika gibi oy birliği gerektiren alanlar bu uygulamanın dışında tutulacaktır.

Bu uygulama ile çoğu alanda oy çokluğuna geçileceğinden dolayı kararların daha hızlı alınması söz konusu olabilir. Ancak AB içinde kararlar çoğu zaman basit oylamalarla değil, büyük ülkelerin küçük ülkelere yaptıkları baskılar sonucu, büyük ülkelerin çıkarları doğrultusunda alınmaktadır. Bu nedenle baskı süreci devam ettiği müddetçe, kararların nasıl bir oylama sistemi ile alındığı çok da önemli değildir.

Lizbon Anlaşması ile 2,5 yıl için AB Konseyi Başkanı atan ve böylece dönem başkanlığı sistemi ortadan kalkmıştır. Dışişlerinde, Birliği temsil etmek üzere bir de temsilci belirlenmiştir. Böylece uluslararası düzlemde AB'nin tek bir kişi tarafından temsil edileceği ve tek sesliliğin sağlanmış olacağı öne sürülmektedir. Fakat AB'nin şu ana kadar en başarısız olduğu nokta, hiçbir zaman ortak hareket etmeyi başaramadıklarından dolayı dış politika alanıdır. Hâlâ her ülke kendi dış politikasını kendisi belirlemek istediğinden bu alanda ulus-üstü bir karar alma sürecine katılmamaktadırlar. Bu durumda AB'nin bir dış temsilciye sahip olması daha çok sembolik kalacak, basit konuların ötesinde tek ve güçlü bir ses sağlanamayacaktır.

Anlaşmanın ikinci büyük amacı, AB'nin global bir aktör olmasını sağlamaktır. Bunun için öncelikle AB'nin dış politikada birlik içinde hareket etmesi gerekmektedir. Bu, şimdilik yukarıda da değinildiği gibi uzak bir ihtimal olarak görülmektedir. Öte yandan, AB'nin bu en büyük hedeflerine ulaşmak için belirlediği isimlerin başarı getirmesine pek ihtimal de verilmemektedir. AB'nin ilk başkanı olarak Belçika Başbakanı Herman Van Rompuy, dışişleri bakanı olarak ise Avrupa Komisyonunun ticaretten sorumlu üyesi İngiliz İşçi Partisinden Catherine Ashton seçilmiştir. Ciddi tecrübeleri bulunmayan ve uluslararası arenada popülariteden uzak olan her iki isim, ancak AB'nin büyük

lkelerinin gclerinin pekimesine katkı sağlayabileceklerdir.

Lizbon Anlaşmasının onaylanma sürecinde sorunlar, 2005 yılında Fransa ve Hollanda halk oylamalarındaki olumsuz sonuçlanmasıyla başlamıştır. Bu oylama nedeniyle her iki devletin ne hkmetleri ne de halkları suçlanıp cezalandırılmıştır. O sırada hâlâ Avrupa Anayasası adını kullanmakta olan belgede ufak tefek birkaç düzenleme yapılmıştır. İsminden, devleti çağrıştırdığı için tepki çeken anayasa terimi kaldırılmış ve sıradan bir anlaşma gibi paketlenerek Lizbon Anlaşması adını almıştır. Fakat asıl tedbir, bu belgenin halk oylamalarına sunulmasının yasaklanması idi. AB yesi ülke vatandaşlarının lafıyla böylesine önemli bir anlaşma tehlikeye atılamazdı.

Sorun, İrlanda Anayasasının Lizbon belgesini halkoyuna sunmasını zorunlu kılmış olmasından kaynaklanmıştır. Böylece sadece İrlandada belge oylamaya sunulmuştur. İrlanda halkının, 2008 yılında, % 53,4 ile anlaşmaya hayır demesi, AB içindeki büyük ülkeler tarafından sert bir şekilde eleştirilmiş ve kınanmıştır. Çünkü İrlanda halkının bu kararı ABnin büyük ülkeleri nazarınca yanlış bir karardır. Bu nedenle İrlanda AB yeliğinden atılmakla bile tehdit edilmiştir. İrlandalıları en fazla rahatsız eden birkaç konuda yapılan düzenlemelerden ve Brksele AB Komiseri göndereceğine dair taahhüt aldıktan sonra halk oylaması 2009 yılında tekrar edilmiş ve bu defa İrlandalılara % 67,1 oranında evet dedirtilmiştir. İrlandalı yetkililer tarafından yapılan resm açıklamada dile getirildiği gibi, İrlanda, Avrupanın kalbinde kalmaya devam etme niyetini göstermiş ve böylelikle dışlanmaktan kurtulmuştur. İkinci oylamada İrlanda halkının evet demesinin sebepleri arasında baskı, tehdit ve zorlamalar dışında global kriz korkusunun etkili olduğunu da belirtmek gerekir. Çünkü avro alanındaki AB yelerinin krizi yönetme süreçleri, diğerlerine göre daha başarılı olmuştur.

İrlandadan sonra gözler Doğu Avrupanın dik başlı iki büyük lkesi Polonya ile ek Cumhuriyetine evrilmiştir. Sadece Lizbon Anlaşmasına değil, ABdeki güçlü-zayıf ülke çekişmelerine ve ABnin genel entegrasyon sürecine olumsuz yaklaşan Polonyalı lider Lech Kaczynski ile ek lider Vaclav Klaus baskı altına alınmıştır. Kaczynski, İrlandanın olumlu cevabından sonra itirazlarını geri çekip belgeyi imzalarken, Klaus ise süreci biraz daha uzatmayı tercih etmiştir. Bu noktada ek Cumhuriyetinin itiraz gerekçesi Temel Haklar şartından muaf olmak istemesi olmuştur. Bunun nedeni olarak ise, ülkedeki etnik Almanların II. Dünya Savaşı sırasında ekoslovakyaadan sürüldükten sonra kaybettikleri mülkler nedeniyle tazminat isteme yolunun aılması olarak gösterilmiştir. ek Cumhuriyeti liderinin istediği Temel Haklar şartından muafiyet başka iki ye ülke için zaten geçerlidir. Bu ülkelerden birisi, çalışma hukuku ile ilgili değişiklik istemeyen İngiltere, diğeri ise eşcinsel evliliklerin nnn açılmasından endişe eden Polonyadır.

ek Cumhuriyeti lideri, Fransa gibi ABnin büyük ülkelerinin liderleri tarafından azarlandıktan sonra isteğini kabul ettirebilmiş ve ek Cumhuriyeti, Temel Haklar şartından muaf tutulan üçüncü ülke olmuştur. Bir süredir ek Anayasa Mahkemesinin önünde olan belgenin ek Anayasasına aykırı olmadığı kararının da çıkması zerine Klaus imzasını atmış ve ek Cumhuriyeti, Lizbon Anlaşmasını imzalayan son ülke olmuştur.

Korkulan senaryo gerçekleşmemiş, ek lider imzalamayı İngilteredeki genel seçimlere kadar geciktirmemiştir. Seçimlerden muhafazakrların galip çıkması durumunda, anlaşma İngiliz halkının oylamasına sunulacaktır. Bu oylamanın sonucunu tahmin etmek hiç de zor değildir. Lizbon Anlaşması bir kez daha rafa kaldırılacaktır.

Çek Cumhuriyeti ile Polonya, hâlâ yeni üyeler arasında seslerini yükseltmeleri ile sıyrılmış olan iki ülke. Polonyanın yeni / ikinci sınıf üyelerin liderliğini alma durumunda olduğunu bile söyleyebiliriz. Fakat Polonya da isteklerini elde edecek kadar güçlendikçe, birilerinden daha büyük ve güçlü olmanın avantajını kullanacaktır.

Lizbon Anlaşması ile Türkiye arasındaki bağ, özellikle Sarkozy ve Merkel gibi üyeliğe karşı çıkanlar tarafından kurulmuştu. Fransız ve Alman liderlerin Lizbon Anlaşması yürürlüğe girmezse genişlemeye devam edemeyiz savı ortadan kalkmış oldu. Türkiye'nin anlaşma olmadan üyeliğinin imkânsız olduğunu ileri sürenlerin bu gerekçesi ortadan kalkmış oldu.

Yine de bu durumun, Türkiye'nin üyeliğini kolaylaştıracağını söylemek yanlış olacaktır. Çünkü sadece bahanelerden biri ortadan kalmış durumdadır. Bahane bulmak isteyen için sonsuz seçenekler hâlâ mevcuttur. Örneğin Türkiye'nin üyeliğinin, sadece üye ülkelerden biri tarafından halk oylamasına götürülmesi ve gerekli propaganda ile istenen sonucun alınması gibi bir bahane bile, diğer bütün bahaneleri gereksiz hale getirecek kadar etkili olabilecektir.

Lizbon Anlaşmasının yürürlüğe girmesine kadar olan süreç boyunca AB içinde meydana gelen tartışmalar arasında en dikkat çekici olanın İrlanda üzerinde yapılan baskılar olduğunu söyleyebiliriz. Demokrasi ve özgürlükler kıtası olduğunu iddia eden AB için ilginç bir durum olmuştur.

Lizbon Anlaşması, özellikle son beş senedir AB içindeki başlıca sorun ve krizlerin nedeni olarak gösterildi. Bundan sonra, başta genişleme ve AB'nin global bir aktör haline gelme hedefi olmak üzere AB'nin hemen hemen bütün sorunlarını çözmesi ve aşılması gereken sıkıntıları hızlı ve kolay bir şekilde aşmasını beklememiz gerekiyor. Daha gerçekçi bir şekilde ifade edersek, AB'nin büyük üyelerinin tek başlarına yerine getiremeyecekleri amaçlarını AB üzerinden yerine getirmeye çalıştıklarını ve bu anlaşma ile de AB'nin zayıf üyelerini ürkütmeden aslında kendi güçlerine güç katacaklarını söylemek mümkün.

Kaynak/Source: